

HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'IN SERVET-İ FÜNÛN DÖNEMİ ROMANLARINDA ÜÇGEN ARZU

TRIANGULAR DESIRE IN HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'S NOVELS OF SERVET-İ FÜNÛN PERIOD

Serap ŞENGÜL*

ÖZ: Modern Türk edebiyatında birden çok edebî türde metin kaleme almış üretken isimlerden olan Halit Ziya Uşaklıgil (1865-1945), bilhassa romanın sanatsal açıdan önemli bir merhale kaydetmesini sağlamıştır. Türk edebiyatında roman türünde bireyi gerçekçi bir anlayışla ele alan yazarlardan olan Halit Ziya Uşaklıgil'in Servet-i Fünûn'da yazdığı romanlar yazarın olgunluk dönemi eserleri olarak değerlendirilir. Halit Ziya Uşaklıgil'in realist bir anlayışla kaleme alınan ve edebî açıdan yazarın romancılığında ileri bir aşamanın ürünü olan bu romanlarda René Girard'ın "romantik" ve "romansal" olarak ifade ettiği kategorizasyonu açıkça görmek mümkündür. Yazarın Servet-i Fünûn döneminde kaleme aldığı romanlar, Girard'ın "romansal hakikat" olarak adlandırdığı ve bireyin kendi arzularını başkasına göre şekillendirdiği gerçeğini gözardı etmemesi bakımından sanatsal açıdan daha değerli bulunduğu metinlere yakındır. Bu makalede Halit Ziya Uşaklıgil'in Servet-i Fünûn dönemi romanları seçilmiş ve René Girard'ın "üçgen arzu" olarak ifade ettiği modeli çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın amacı, yazarın romanlarında üçgen arzunun nasıl çalıştığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Halit Ziya Uşaklıgil, René Girard, arzu üçgeni, romantik, romansal.

ABSTRACT: One of the productive authors in modern Turkish literature is Halit Ziya Uşaklıgil (1865-1945) who has written in many different literary genres has especially provided to the development of novel. The novels written by Halit Ziya Uşaklıgil, who is one of the writers in Turkish literature who deals with the individual in the novel genre with a realistic understanding, during the Servet-i Fünûn period are considered as the works of the author's maturity period. The fact that Halit Ziya Uşaklıgil's novels are written with a realist approach has made the author's novels in a situation where René Girard's classification of "romantic" and "novelistic" can be easily distinguished. The novels written by the author during the Servet-i Fünûn period are close to the texts that Girard calls "novelistic truth" and that he finds more artistically valuable in terms of not ignoring the fact that the individual shapes his own desires according to someone else. In this study, Halit Ziya Uşaklıgil's novels of the Servet-i Fünûn period were choosen and examined according to René Girard's triangular desire model. The aim of this study is to reveal how triangular desire works in the author's novels.

Keywords: Halit Ziya Uşaklıgil, René Girard, triangular desire, romantic, novelistic.

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi/İstanbul- serap.sengul@hotmail.com (Orcid: 0000-0001-7795-7124)

Giriş

Fransız filozof, antropolog ve edebiyat eleştirmeni René Girard'ın kendisine ait olan üçgen arzu modelinin ilkelerini anlattığı kitabı *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat* 1961'de Fransa'da basılmış, 1999'da Türkçe olarak yayımlanmıştır (Girard, 2013). Metinde kişinin arzusunun şekillenmesinde diğerlerinin etkisini ön plana çıkararak Girard, arzunun taklitçi doğasına vurgu yapar. Kişinin isteklerinin ortaya çıkmasında diğerlerinin etkisinin altını çizen René Girard; her bir köşesini arzulayan özne, arzulanan nesne ve arzunun ortaya çıkmasına vesile olan arzunun dolayımlayıcısı (diğer bir deyişle kıskırtıcısı) ile ifade ettiği arzu üçgeni ile modelini şemalaştırır. Dolayımlayıcının etkin olduğu bu şemada başkası tarafından istenilmek, nesnenin değerini artırır. Arzular ikinci bir kişinin etkisiyle şekillendiği için özgün nitelikli değil, bir anlamda kopyadır (Girard, 2013: 46).

Yazar, arzulayan kişi ile arzunun dolayımlayıcısı ilişkisinde ikisi arasındaki bedensel ve ruhsal uzaklık herhangi bir birlikteliğe engel olacak kadar çoksa dolayımın türünü "dışsal", bu uzaklık üçgenin iki köşesinin temasına olanak tanıyacak ölçüde ise "içsel" olarak tanımlar. İkisi özelinde nesneye sahip olma konusunda bir yarıştan söz edildiğinde dolayımın niteliği içseldir. Bu durumda arzulayan öznenin arzu nesnesine yönelttiği sahip olma yönündeki girişimlere, öznedeki o arzuyu tetikleyen ve kendisi de aynı dürtüyle hareket eden rakip tarafından mâni olunur. İkisi de aynı nesneyi arzulayan özne ve arzunun dolayımlayıcısı birbirinin rakibi konumundadır. Arzu üçgenini oluşturan taraflar arasında bu rekabet ilişkisini körükleyen kıskanma duygusu da söz konusudur. Buna rağmen arzulayan taraf, kendisini bu durumun yalnızca arzu nesnesinden doğduğuna inandırmaya çalışarak diğer tarafı yok sayma eğilimindedir. Ona göre arzunun dolayımlayıcısı, ikisi arasına tesadüfen girmiş bir yabancıdır.

Arzunun doğasında olan bu taklitçi yapının edebiyata da kaçınılmaz olarak aksettğini savunan René Girard, metinleri bu gerçeği yansıtmayı yansıtmamalarına dayanarak iki kategoriye ayırır. Arzunun oluşmasında "öteki"nin etkisinin altını yeterince çizmeyen metinleri "romantik", başkasının arzusunun öznedeki o nesneye karşı uyandırdığı sahip olma isteğini yansıtanları ise "romansal" sınıfına dâhil eder ve edebî açıdan daha değerli bulur. Kategorizasyonda metnin arzu üçgenini yeterince yansıtmayı yansıtmadığı ölçüt olarak alınır. Aynı yazarın farklı romanlarında arzunun üçgen doğasına karşı aldığı tavır değişebilir. Bu nedenle aynı yazarın "romantik" ve "romansal" sınıfına girebilecek metinleri olabilir. Arzunun başkasına göre şekillendiği gerçeğini yansıtmayan metinlerde öznenin bireyselliğine vurgu yapılır. Girard, kişide herhangi bir nesneye karşı arzu uyanmasını sağlamada başkasının etkinliğinin altının çizildiği modelini, yazın sahasında hayatı tüm veçheleriyle kapsayan Batı romanı aracılığıyla şekillendirir.

Sosyal alanların birçoğunda arzunun üçgen doğasının yansması söz konusudur. Edebî metin esaslı farklı bir okuma yöntemi sunan yazar, edebiyatın estetik tarafını ihmal ettiği konusunda eleştirilmiştir. Girard ise asıl yapmak istediğinin eserler arasında tasnif değil, arzu oluşum aşamasında başkalarının etkinliğinin altını çizmek olduğunu belirtmiştir. Kendisine yöneltilen eleştirileri ise arzunun taklitçi doğasını açığa çıkararak kişinin her açıdan biricik ve tek bir varlık olarak yansıtıldığı birey merkezli görüşü sarsmış olmasına bağlamıştır. Bireyin özgün ve biricik olma niteliklerinin ön plana çıkarıldığı bir ortamda kişinin arzularını seçmede ve arzu nesnesini bulmada özgür olduğu görüşünün bir yanılımadan ibaret olduğuna dayanan bir edebî kuramın kolaylıkla kabul görmeyeceği açıktır. Bazı çevreler tarafından eleştirilse de bu model edebî eleştiride karşılık bulmuş ve metin okuma çalışmalarına farklı bir perspektif kazandırmıştır.

Kuşkusuz her eser, içinden çıktığı medeniyete ait izler taşır. Bu bağlamda Batı menşeli bir kuram olarak üçgen arzunun farklı bir edebî geleneği yansıtan Türk romanıyla birebir örtüşmesi beklenemez. Her metnin okur yorumuna açık olduğu gerçeğinden hareketle farklı okumaların etkisiyle romanların katmanlı yapısına nüfuz edilebilir. Servet-i Fünûn döneminin nesir alanında en önemli isimlerinden olan Halit Ziya Uşaklıgil'in İzmir döneminde yazdığı ilk romanlarında ve Servet-i Fünûn yıllarında kaleme aldığı romanlardaki ortak şema üçlü aşktır. Bir rakibin söz konusu olduğu bu aşk ilişkilerinde her zaman karşı tarafı ortak arzuya ulaşmak için harekete geçiren bir dolayımlayıcı vardır. Yazarın romanlarının geneli bir rakibin olduğu üçlü bir aşk şeması çizilmesi, özneyi arzu nesnesine yönlendiren bir kişinin (dolayımlayıcının) varlığı gibi hususlar bakımından içerik olarak Girard'ın kuramına uygundur. Bu çalışmanın amacı arzuların öznenen kaynaklandığı ve ona özgü olduğu anlayışının tersine arzunun taklitçi (mimetik) doğasını ortaya koyan yazarın romanlarına kuramın dıştan adapte edilmesi değil, romanların kendi iç dinamiklerinde Girard'ın üçgen arzu modelinin izini sürmektir. Türk edebiyatında realizmin (gerçekçilik) önemli temsilcilerinden olan Halit Ziya Uşaklıgil'in Servet-i Fünûn¹ dönemi romanlarının arzunun dolayımlanmış niteliğini açığa çıkaran yapıtlar olması bakımından Girard'ın kuramına göre de "romansal hakikat" sınıfına girebileceğini göstermek hedeflenmektedir.

1. Mai Arzulardan Siyah Gerçekliğe: *Mai ve Siyah*

Yazarın İzmir'deyken kaleme aldığı ve olgunluk dönemi eserleri olarak kabul edilen diğer romanlarına bir nevi hazırlık olarak değerlendirilebilecek ilk dört romanında da üçlü aşk şeması etrafında yansıtılan arzunun öykünmeci doğası, Servet-i Fünûn dönemi romanlarında

¹ Bu çalışmada Halit Ziya Uşaklıgil'in Servet-i Fünûn edebî topluluğunun faaliyet dönemi olan 1896-1901 yılları arasında yayımlanan *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu* ve *Kırık Hayatlar* romanları konu edilmiştir. Yazarın son romanı olan ve 7 Eylül 1908-5 Mart 1909 tarihleri arasında *Sabah* gazetesinde tefrika edilen *Nes-i Ahir*, kronolojik olarak bu dönemin dışında kaldığından incelemeye dâhil edilmemiştir.

daha ustalıklı şekilde işlenmiştir. Yazarın *Sefile* (İkbal, Mazlume, İhsan), *Nemide* (Nail, Nahit Nemide), *Bir Ölünün Defteri* (Hüsam, Nigar, Osman Vecdi), *Ferdi ve Şürekâsı* (Hacer, Saniha, İsmail Tayfur) gibi ilk romanlarındaki üçlü aşkla yansıtılan üçgen arzu, sonraki romanlarında da roman türünün imkânları çerçevesinde gelişerek varlığını sürdürür.

Halit Ziya Uşaklıgil'in İstanbul'a gelişinden sonra tefrika edilen ilk roman olan *Mai ve Siyah* (Uşaklıgil, 2006), döneminin edebiyata ve bilhassa şiire meraklı genç ediplerinin temsilcisi konumundaki Ahmet Cemil'in kurduğu hayallerin hayatın acı gerçekleriyle karşılaştığında paramparça oluşunun romanıdır. Şöhret sahibi bir edip olmayı gaye edinen Ahmet Cemil, yaşadıklarıyla hayatın acımasız yüzünü görür. Her geçen gün hayallerinden biraz daha uzaklaşan ve sonunda elinde olanları da kaybeden genç yazar, romanın sonunda hayallerinin ev sahibi olan İstanbul'a veda eder.

Yazıldığı devrin edebî atmosferinin hâkim olduğu roman, anlatının merkezine yerleştirdiği Ahmet Cemil aracılığıyla matbuat çevresine ayna tutar. Romanda Ahmet Cemil'in hayalperest ve "(...) -bir ceridede sefaletten (fakirlikten dolayı) intihara mecbur olmuş bir aile pederine, sokakta kolu kırık bir çocuğa, mezaristanda (mezarlıkta) on beş yaşında verem bir kızın kabrine tesadüf etse dünyaya küsmek hassasiyetinde (özelliğinde) yaratılmış olan (...)" (Uşaklıgil, 2006:114) ince ruhlu biri olarak tanıtılması, dönemin içe dönük aydın portresinin yansımasıdır. Bu anlamda Ahmet Cemil, dönemin sosyal ve siyasi şartlarının neticesinde kendi iç dünyalarına sığınan aydınların romandaki temsilcisidir. Dönemin aydınları da tıpkı Ahmet Cemil gibi "(...) seyredeler, müteessir olurlar ve hayal kurarlar. (...)" (Kaplan, 2012:435). Genç şairin çalıştığı gazetede yazarlar için tertip edilen Tepebaşı'ndaki yemekle başlayan roman, zamanla hayallerin yerini acımasız gerçeklerin almasıyla umutsuz ve karanlık şekilde sona erer. Karakterin psikolojik durum tahlilinin önemli yer tuttuğu roman, içeriğinin zenginliği sayesinde edebiyat eleştirisi bağlamında değişik açılardan ele alınmaya müsaittir.

Roman, başkarakterin tanınmış bir şair olma, üne kavuşma ve zengin olma düşleriyle başlayan macerasının, yaşadığı birtakım olumsuz olaylar neticesinde başarısızlıkla sonuçlanma sürecini konu eder. Genç şair adayının arzularının şekillenmesinde etkin olan kişi ise arkadaşı Hüseyin Nazmi'dir. Özne konumundaki Ahmet Cemil arzu nesnesini kendisi seçmez, Hüseyin Nazmi'yi model alarak arzularını şekillendirir. Onun sahip olmak istediği zenginliğin içinde yaşayan Hüseyin Nazmi, bir anlamda şöhret yoluyla maddî güce ulaşma noktasında Ahmet Cemil'i harekete geçmeye yönlendiren itici güçtür. Ahmet Cemil'in eylemlerinin amacı, sahip oldukları açısından örnek aldığı dolayımlayıcıya yani Hüseyin Nazmi'ye yaklaşımdır. Dolayımlayıcının etkisiyle daha itibarlı hâle gelen arzu nesnesine ulaşma, Ahmet Cemil için hayatının temel amacı olur.

Üçgen arzu açısından özne ve dolayımlayıcı konumunda olan ikili rüştüde yatılı okurken tanışır ve zamanla arkadaş olurlar. Eğitimleri

boyunca ailelerinden daha çok birbirlerini gören iki arkadaş, zamanla aralarında duygu ve düşüncede ortaklık tesis ederler. Okuldaki diğer arkadaşlarıyla ilişkileri sınırlı olan bu ikilinin yakınlığı, okuyup yazdıkça entelektüel birikimlerinin artmasıyla ilerler. Edebiyat merakı, özellikle de şiire duydukları ilgi ortak noktalarıdır. İlgi alanlarının ortak olmasının etkisiyle arkadaşlıkları ilerleyen Ahmet Cemil ve Hüseyin Nazmi, edebî okumayla ve okudukları üzerinde yaptıkları fikir alışverişleriyle zaman geçirirler. Edebî tür olarak şiire yönelen ilgileri, Ahmet Cemil için bir şiir kitabı kaleme alma hayalinin başlangıcıdır.

Yaşamak istediği hayattan uzak olan Ahmet Cemil, ileride bulunmak istediği konumla ilgili hayaller kurar. Edebî başarı sonucunda elde edeceği şöhrete ve bu şöhretin meyvesi olarak gelecek ekonomik rahatlığa ulaşmak onun aslı amaçlarıdır. Ahmet Cemil'in büyük bir şair olarak anılmasını sağlayacak kadar başarılı bir kitap kaleme almak, bu kitabı basabileceği teknik yapıyı satın almak ve bu sayede sahip olduğu ün ve paranın verdiği cesaretle âşık olduğu Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi Lâmia'ya aşkı itiraf etmek gibi hayalleri vardır. Bu hayalleri gerçekleştirmek için çabalayan Ahmet Cemil, hiçbir şeyin planladığı gibi gitmemesiyle çöküşe doğru ilerler.

Mai ve Siyah romanında arzulayan özne konumundaki Ahmet Cemil'i arzu nesnesine yönlendiren dolayımın niteliği içsel dolayımdır. Üçgen arzu açısından dolayımlayıcı Hüseyin Nazmi ile özne Ahmet Cemil arasındaki mesafe, fiziksel temasa izin verecek derecededir. Hayallerini gerçekleştirerek Hüseyin Nazmi'nin konumuna ulaşabilmeyi amaçlayan Ahmet Cemil'in hayallerinin şekillenmesinde, Hüseyin Nazmi'nin bulunduğu toplumsal konum etkilidir. Şöhret sahibi bir şair olup zenginliğe erişirse arkadaşı gibi saygın bir konumda olacağını düşünür.

Ahmet Cemil, Hüseyin Nazmi'nin maddi açıdan kaygısızlığı yanında kendi geçim sıkıntısının büyüklüğünün farkına varır. Babasının vefatıyla birlikte annesi ve kız kardeşinden oluşan ailesinin sorumluluğunu üstlenen Ahmet Cemil, kendi idealleri ile zorunlulukları arasında kalmış durumdadır. Yatılı okuldan ayrılan ve para kazanabilmek için Batı edebiyatının ikinci, üçüncü sınıf muharrirlerinin eserlerini tercüme eden, öğrencilere ders veren Ahmet Cemil, arzularının büyüklüğü ile imkânlarının küçüklüğü arasında sıkışmıştır. Kendi yaşadığı ev ile Hüseyin Nazmi'nin ailesinin köşkü arasında karşılaştırma yapan Ahmet Cemil, arkadaşının gibi maddî kaygılardan uzak müreffeh bir yaşama özlem duyar. Arkadaşının Erenköy'ünde bulunan köşküne gittiğinde kendi hayatı ile onunki arasındaki uçurumu gören Ahmet Cemil'in hayalini kurduğu her şeye Hüseyin Nazmi sahiptir. Kendisinin Süleymaniye'de bulunan mütevazı evinin aksine zenginlik ve şatafatın hüküm sürdüğü köşk, ikisinin yaşam tarzı arasındaki derin farkın en somut göstergesidir. Ahmet Cemil, Hüseyin Nazmi'nin görkemli köşkünde kendi hayatının sefaletini daha somut olarak görür ve "(...) Bugün ihtiyaç ile, maişet derdiyle ilk cerihayı (yarayı) almış olan bu taze kalp şu havai boyalı köşkün şu bahçeye nazır loş odasında mevcut olmak (bulunmak) lazım gelen fikir sükûnuna (sakinliğine), gönül rahatına, derin hayat zevkine karşı acı bir

hüsrân hissi (...)” (Uşaklıgil, 2006: 72) ile dolayımlyacıısı ile aralarında uçurum olduğunu anlar. Romanda hayal ve hakikat arasındaki ayrılıkta Ahmet Cemil’in Süleymaniye’deki evi, ailenin babasının yıllarca çalışıp çabalamasıyla ancak sahip olabilmeleri nedeniyle siyah hakikatin, arkadaşının ailesinin köşkü ise “mai” hayallerin temsilcisidir (Kefeli, 2005: 81).

Dolayımlyacıının etkisiyle nesneye duyduğu arzu gittikçe şiddetlenen Ahmet Cemil’in kendini hayallere fazla kaptırması ve giderek gerçeklerden kopmaya başlaması Hüseyin Nazmi’nin de dikkatini çeker. Arkadaşının hayallerini dinledikçe Ahmet Cemil’in hayallerle yaşadığını ve hayal ile gerçek arasında denge kurmada tökezlediğini anlayarak ona karşı merhamet duymaya başlar. “(...) Hakikatin daima hulyanın dununda (Gerçeğin her zaman hayalin altında) kaldığını (...)” (Uşaklıgil, 2006: 135) bilen Hüseyin Nazmi, Ahmet Cemil’in arzularına ve hayallerine sınır koyma konusundaki acziyetinin farkındadır.

Arkadaşının maddî konumuna ulaşmak için çabalayan Ahmet Cemil, ona karşı rekabet duygusuyla hareket eder. Hüseyin Nazmi ile içten içe giriştiği bu mücadelede galip gelebilmek için tek yolun şiir olduğunu düşünür. Kendisini sanat alanında ispat ederse bunun beraberinde getireceği başarı, maddî güç ve şöhretle bireysel eksiklerini gidererek tam bir kişilik kazanacağına inanır. Genç şairin Hüseyin Nazmi’nin sahip olduklarına karşı duyduğu istek o kadar yoğundur ki aşk duygusunu bile buna göre şekillendirir. Hüseyin Nazmi’nin kardeşi Lâmia’yı seven ve onun da kendisine âşık olduğunu düşünen Ahmet Cemil, böyle bir şeyin söz konusu olmadığını anladığında duygusal açıdan hayal kırıklığına uğrar. Bu aşkta Lâmia’nın sahip olduğu konumun da etkisi vardır. Lâmia; Ahmet Cemil için sahip olmayı düşlediği yaşam tarzının temsilcisi, kendisi için hayal olan hayatı gerçekte yaşayan kişidir (Tanpınar, 2011: 285). Bu anlamda Lâmia, Ahmet Cemil’in ulaşmak istediği seviye için bir araç, bir vasıtaadır. Ahmet Cemil için arzu ettiği refaha ulaşma yolunda aracı olabilecek Lâmia’nın kendisine karşı hiçbir hissi olmadığını öğrenmek hayallerine ulaşmasını zorlaştırdığı gibi manevî açıdan da yaralayıcı olur.

Şartların kendisi için olumsuz bir tablo çizdiği genç şair, hayal kurmak dışında herhangi bir eylemde bulunmaktan uzaktır. Kendisi için kurduğu hayal âlemini gerçek kılmak için herhangi bir girişimde bulunmayan başkarakter, bu noktada romanın kaleme alındığı dönemin siyasî şartlarının ağırlığı nedeniyle kendi dünyasına yönelen aydınların temsilcisidir. Eylemsizliği ve şartların onun aleyhine olması nedeniyle düşlediği yaşama ulaşmasını sağlayacak başarıya kavuşamayan Ahmet Cemil, sonunda sahip olduklarını da yitirir. Kendisinin aksine edebî sahada ün kazanan ve her geçen gün yıldızı parlayıp tanınırlığı artan Hüseyin Nazmi’nin, onun hayalini kurduğu bir şeye daha sahip olduğunu görmek, genç şair için yıkıcıdır. Kız kardeşi İkbâl’in evlendiği adamın matbaaya ortak olma vaadiyle ipotek ettirdiği evlerinin ellerinden gitmesiyle yıkılan Ahmet Cemil’in perişanlığına İkbâl’in kocasından gördüğü şiddet sonucunda hayatını kaybetmesiyle bir

de suçluluk duygusu eklenir. Kardeşi İkbâl'in trajik şekilde hayatını kaybetmesi, evlerinin ellerinden kayıp gitmesiyle birbirini izleyen kötü olaylar, Ahmet Cemil'in hayata tutunmasını zorlaştırır. Aralarındaki uçurumun daha da arttığı iki arkadaşın Hüseyin Nazmî'nin geleceği her bakımdan ışıltılı bir hâl alırken Ahmet Cemil, her geçen gün hedeflerine ulaşmaktan uzaklaşır ve elinde olan az miktardaki şeyi de kaybeder. Ahmet Cemil'in dolayımlayıcısı ile arasındaki mesafenin kapanmayacak kadar büyük olması ve gittikçe artması, en sonunda ise model ile farklı dünyaların insanları olduklarının anlaşılması, özneye dolayımlayıcı, diğer bir deyişle rakip karşısında mağlubiyet uyandırır. Başlangıçta başkarakterin hayatında olumlu değişiklikler yapacak, ona toplumsal konum açısından sınıf atlatacak nitelikte olan arzu, özneyi felakete sürükler. Romanın sonunda arzularının dolayımlayıcısı konumundaki Hüseyin Nazmî'nin yaşam standartlarına ve bulunduğu toplumsal konuma asla ulaşamayacağını anlayan genç şair, hayal kırıklıklarıyla dolu bir şekilde İstanbul'u terk eder ve belirsizliklerle dolu bir yolculuğa çıkar.

Ahmet Cemil'in çöküşe sürüklenmesinde hayal ile gerçek arasındaki dengeyi kuramaması etkilidir. Tamamen arzularının tesiri altına girerek hayallere teslim olan genç şair, yaşamayı düşlediği ile yaşadığı hayat arasındaki uçurumu kapatmak isterken kendisini felakete sürükleyecek hatalar yapar. Dolayımlayıcı, onda kendisinininkinden çok farklı, müreffeh hayatların var olduğunu göstererek bu hayatlara dair hayal gücünü tetikleyici etki yapar. Arzusuna ulaşamama, kahramanı hayat karşısında yenik duruma düşürür.

2. Arzunun Yasak Yüzü: *Aşk-ı Memnu*

Yazarın Türk edebiyatında roman türü açısından önemli bir merhale sayılan bir diğer romanı *Aşk-ı Memnu*'dur (Uşaklıgil, 2014). Toplumsal konum, statü ve yaş olarak birbirine denk olmayan kişiler arasında yapılan bir evliliğin ihanet ve trajediyle sonuçlanma sürecinin konu edildiği romanda okuyucuya bu hususta bir mesaj verilmek istenir. Varlıklı, yaşlı ve dul bir adam olan Adnan Bey'in gençliğine ve güzelliğine kapılarak evlendiği Bihter'in kendisine yeğeni Behlül'le ihanet etmesini anlatan romanda sadakatsizliğin neden olduğu aile trajedisi konu edilir.

Boğaziçi'ndeki bir yalıda âdeta toplumun geri kalanından yalıtılmış şekilde yaşayan bir ailenin hikâyesine odaklanılan metinde roman kişilerinin ruhsal tahlillerine yer verilir. Maddî açıdan refaha ulaşmak için Adnan Bey ile evlenen ve çok geçmeden bu evliliğin kendi arzularını tatmin etmediğini anlayan Bihter'in annesi gibi toplum tarafından yaftalanan bir kadın olarak anılmak ile eşine bağlı olmanın zorluğu arasında kalması ve bu hususta verdiği karar, romanın gidişatını belirleyen önemli bir andır. Adnan Bey'in sahibi olduğu zenginliğe ortak olmak ve bu yolla belirli bir toplumsal statüye ulaşmak isteğiyle kendisinden yaşça oldukça büyük olmasına rağmen onunla evlenmesi ve bu evlilikte umduğunu bulamaması, Bihter'i kendisine farklı arzu nesnelere ve dolayımlayıcılar bulmaya yönlendirir.

Şehvî arzuların baskın olduğu bu dönemde Bihter, arzularına ket vuramayarak kendi sonunu hazırlar.

Bir aile içindeki kişilerin öykülerinin birleştiği mozaik görünümü sunan metinde seçimleriyle diğerlerinin de yaşamını etkileyen, romanın ağırlık merkezi konumundaki karakter Bihter'dir. Roman boyunca olayların gidişatına göre duygu ve düşünceleri değişen Bihter, karakter niteliğinde olan çok katmanlı bir roman kişisidir. İlk olarak maddi zenginliğe kavuşmak arzusunun tatmin etmek için kendisinden yaşça büyük olan Adnan Bey'le evlenen Bihter, böylece hayatın olağan akışı içinde sakin bir deniz gibi olan Adnan Bey'in yalısını arzularının şiddetiyle fırtınaya teslim etme yolunda ilk adımı atar.

Boğaziçi'ndeki en görkemli yalının sahibesi olmak arzusuyla hareket eden Bihter, aralarındaki uyumsuzluğa rağmen Adnan Bey ile yapacağı evlilikte mutlu olacağına kendisini inandırır. Zenginliğe ulaşma arzusunun şiddetinden dolayı Adnan Bey'le aralarındaki yaş farkının ve eş adayının iki çocuğunun varlığının kendileri için herhangi bir sorun teşkil etmeyeceğini düşünür. Bihter'i bu evliliğe yönlendiren diğer etkenler ise annesinin kötü şöhreti nedeniyle iyi bir evlilik yapamayacağından endişelenmesi ve ölçsüz davranışlarıyla babasının ölümüne sebep olduğunu düşündüğü ve kendisiyle sürekli rekabet hâlinde olan annesi Firdevs Hanım'dan intikam alma isteğidir.

Bihter, evliliklerinin ilk dönemlerinde arzuladığı maddi refaha kavuşmanın hissettirdiği zafer duygusuyla Adnan Bey'e iyi bir eş, onun çocuklarına anlayışlı bir anne olmaya çabalar. Bu süreçte "Firdevs Hanım'ın kızı" olmanın getirdiği olumsuz imajı yıkmaya çalışan Bihter, sonunda soyaçekimin de etkisiyle hayatı boyunca kaçtığı kaderin kendisine tevarüs etmesinden kurtulamaz. Evliliklerinin birinci yıl dönümünde gittikleri Göksu gezisi, Bihter'in eşine sadık kalacağı yolundaki kararında kendisi için bir dönüm noktasıdır. Bu gezide Adnan Bey'in yeğeni Behlül'ün kendi kız kardeşi Peyker'e yaptığı kurlara tanık olmak, onun kendi tatmin edilmemiş arzularının farkına varması için vesile olur. Kendini sorgulamaya başlayan Bihter, evliliğinde mutlu olmadığı gerçeğiyle yüzleşir. Sahip olunan arzunun öznenin gözünde değerini kaybetmeye başlamasıyla gerçeklerle yüzleşen Bihter, önceden ulaşmak için çabaladığı şeylerin artık kendisi için bir anlam ifade etmemeye başladığını anlar. Eve döndüğünde kendini sorgulaması ve güzelliğini seyretmesi romanda "ayna" metaforuyla verilen Bihter, böylece tatmin ettiği maddi arzulardan tatmin edilmemiş tensel arzuların dünyasına düşünsel planda geçiş yapar. Adnan Bey aracılığıyla arzusuna kavuşan ancak çok geçmeden bunun kendisini mutlu etmeye yetmediğini anlayan Bihter, kendisinde yeni bir arzunun uyanmasını sağlayacak dolayımlayıcı ve yeni bir arzu bulur. Adnan Bey'in yeğeni Behlül'ün dolayımlayıcı konumunda olduğu bu yeni arzu üçgeninde nesne, şehvî arzulardır. Arzularını tatmin etmek için eyleme geçen Bihter, Adnan Bey'i Behlül'le aldatır.

Romanda insanlar tarafından “görünmek” için yaşayan, züppe bir tip olarak çizilen Behlül, Bihter ile yaşadığı ilişkiyi sadece bir macera olarak görür. Amcasına karşı suçluluk duygusu hissettiğinde ise Bihter gibi genç ve güzel bir kadının zaten kocasına sadık kalamayacağını düşünerek kendisini rahatlatır. Bihter ile yaşadığı ilişkinin Behlül’ü üzen tarafı, bunu kimseye anlatamayacak olmasıdır. İstanbul’un kalburüstü yaşamının en güzel kadınına sahip olan Behlül, bu zaferinden dolayı takdir edilme isteğinin gerçekleşemeyeceğine hayıflanır. İlişkilerinin başında kısa süreliğine eğlenceli Beyoğlu gecelerinden uzaklaşan Behlül gibi uçarı bir adam için bu durumun uzun sürmeyeceği bellidir. Çok geçmeden Bihter’den sıkılan Behlül, Adnan Bey’in kızı Nihal ile nişanlanır. Yaptığı hatayla yüzleşen Bihter, bu ilişkinin ortaya çıkmasıyla insanların gözünde annesi gibi hafifmeşrep bir kadın olacağını düşünür ve Adnan Bey’e her şeyi itiraf etmeye karar verir. Adnan Bey’in onun itirafından önce gerçekleri öğrenmesiyle onunla yüzleşmeye cesaret edemeyen Bihter, trajik bir şekilde yaşamına son verir.

Romanda Bihter’in trajedisinin yanı sıra onunla eş zamanlı ilerleyen diğer bir hikâyenin kahramanı Nihal’dır. Nihal, yazarın ilk romanlarındaki öksüz, bir yanı eksik, sağ olan ebeveynine aşırı derecede düşkün, marazi genç kızların geliştirilmiş ve edebî açıdan daha incelikli işlenmiş şeklidir. Babasının evliliğinin onu kendisinden uzaklaştıracağını düşünen Nihal, aşkla bağlı olduğu Behlül’ün Bihter ile olan ilişkisini öğrendiğinde derinden sarsılır. Aile, Bihter’in hayatlarından sonsuza dek çıkmasıyla onun yalhya gelişinden önceki düzenlerine dönse de insanlara karşı güven duyguları sarsılmıştır.

Türk romanında kendisinden önceki örneklerle karşılaştırıldığında iç çatışmayı yansıtmaya bakımdan çok üstün bir konumda olan *Aşk-ı Memnu*’da üçgen arzuyu oluşturan bütün unsurlarla birlikte tatmin edilen arzunun dönüşümü de söz konusudur. Annesine benzememek, kocasına sadık bir kadın olarak rahatlık içinde yaşamak arzusuyla aslında kendisine hiç de uygun olmayan Adnan Bey ile evlenen Bihter, böylece dolaylı olarak Adnan Bey olduğu ilk arzusuna ulaşır. Nesneye ulaşmak, özne tarafından nesneye atfedilen değer gerçeği yansıtmadığının anlaşılmasını beraberinde getirir. Adnan Bey ile yaptığı evlilikle başta maddî zenginlik olmak üzere sahip olmayı arzuladıklarına ulaştığında bunların kendisini mutlu etmeye yetmediğini anlayan Bihter, aynı değeri başka bir dolaylı olarak ve onun aracılığıyla ulaşmak istediği arzu nesnesine yükler. Sevmek ve sevilmeye duyduğu ihtiyaç ile ahlâkî değerlere bağlı kalma arasında kalarak yaşadığı iç çatışmada nefsin çağrısına uyan Bihter, arzularına teslim olmanın neticesinde trajik bir kahramana dönüşür.

Bihter, arzularıyla olayların gidişatını etkileyen karakter olmakla birlikte yalınkat bir roman kişisi değildir. Bihter’in sahip olmak istediği arzuya yönelmesinde yaşadığı iç çatışmanın ve o anki ruhsal durumunun ayrıntılı tasvirinin yapılması, romana psikolojik derinlik katar. Romanın psikolojik tahlil açısından güçlü olmasının bir anlamda itici gücü, Bihter’in

arzularının şiddeti ve onlara teslim olup olmama arasında yaşadığı ikilemdir. Bu noktada verdiği kararlarla Bihter, karakter hüviyeti kazanır.

3. *Kırık Hayatlar*: Arzuların Yıkıcı Tarafı

Yazar, İstanbul'da kaleme aldığı *Servet-i Fünûn* dönemi romanlarının üçüncüsü olan *Kırık Hayatlar*'da (Uşaklıgil, 2015) birey çerçevesinde toplumun en temel kurumu olan aileye eğilir. Bu kurumun yara alması sonucu bir yönden hep eksik kalan kişileri anlatan Uşaklıgil, Ömer Behiç'in ihaneti vasıtasıyla toplumdaki ahlakî yozlaşmanın bir ailenin hayatında yol açtığı yıkımı gözler önüne serer. Eşine ihanetiyle kızı Leyla'nın ölümü arasında bağlantı kuran Ömer Behiç, kızının vefatının kendi sadakatsizliğinin kefareti olduğunu düşünür ve hayat boyu duyacağı pişmanlıkla yaşamak zorunda kalır.

Avrupa'da tıp tahsili gören başarılı bir doktor olan Ömer Behiç, Paris'teki eğlence hayatının yüzeyselliğine yakından şahit olduğundan bu hayata hiç benzemeyen mutlu ve sıcak bir aile yaşamının özlemiyle İstanbul'a döner. Kendisine iyi bir eş olacağına inandığı Vedide ile evlenen Ömer Behiç'in bu evlilikten Selma ve Leyla adlarında iki kızı olur. Bebekliğinde geçirdiği zatürre nedeniyle hassas bir bünyesi olan Leyla'ya babası, özellikle annesi özel ilgi gösterir.

Ailesine bağlı bir eş olan Ömer Behiç, başkalarından hikâyelerini dinlediği, ihanet nedeniyle dağılmış aileler için üzülür. Kendisini aşk maceralarına fazlasıyla kaptırmış bir adam olan arkadaşı Bekir Servet başta olmak üzere sadakatsiz eşleri, uçarı bir hayat yaşayan aile babalarını eleştiren Ömer Behiç; zamanla kendisinin de içten içe böyle bir yaşamı arzuladığını fark eder. Hafifmeşrep bir geç kız olan Neyyir ile tanışması, Ömer Behiç açısından dönüm noktasıdır. Ömer Behiç, adeta arzularının somut şekli olan Neyyir ile bir ilişki kurarak eşini aldatır. Dolayımlyıcının Neyyir olduğu bu arzu üçgeninde özne Ömer Behiç, arzu nesnesi ise tensel istektir.

Ömer Behiç'in yaşam boyu bir tarafının hep eksik olarak kalmasının nedeni, arzularına karşı koyacak iradede yoksun olmasıdır. Bu ilişkiden dolayı pişmanlık duyan Ömer Behiç bu konuda yaşadığı iç hesaplaşmada ailesine sadık kalamadığını, Vedide'yi de kızlarıyla yalnız bırakıp eşleri tarafından aldatılan kadınların akıbetine terk ettiğini düşünür. Yaptığından dolayı eşine karşı kendisini suçlu hisseden ancak yine de yaşadığı yasak ilişkiyi devam ettiren Ömer Behiç'in vicdanî olarak duyduğu rahatsızlık, kızının ciddi şekilde hastalanmasıyla artar. Ömer Behiç, kızlarının başından bir an olsun ayrılmayan eşinin aksine, bu durumda bile Neyyir'le görüşmeye gider ve bu buluşmada sevgilisinin evlilik hazırlığı yaptığını öğrenir. Neyyir'i kıskanan Ömer Behiç, kendisinin yaptığı hatanın bedeli olarak kızı Leyla'nın ölüm döşeğinde olduğunu düşünür ve kendisini suçlar. Artık kendisi de daha önce ihanet öykülerini dinlediği ve içten içe kınadığı eşlerin konumundadır. Leyla'nın vefatıyla birlikte duyduğu vicdan azabı artan Ömer Behiç, kendi sadakatsizliğinin cezasını kızının ödediğini düşünür. Ömer Behiç,

hayatlarında artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını bilerek bundan sonra kendisini ona karşı suçlu hissettiği eşi Vedide'nin yanında olmaya karar verir.

Ömer Behiç'in başlangıçtaki idealist dünyası, arzularına teslim olması neticesinde ahlâkî değer yargılarının çöküşüyle tam aksi istikamette ilerler. Vedide ve Ömer Behiç'in evliliği, evlilik ve aşkın bir arada olabileceğine inanmayan Bekir Servet gibi uçarı tipleri bile şaşırtacak derecede mutludur. Bu ideal aile tablosu, ahlâkî ve insanî değerlerin çöküntü içinde olduğu sosyal çevreyle tezat hâlinededir. Neyyir ile tanıştığında evlilikle tatmin edilemeyen tutku ve aşk istekleri uyanan Ömer Behiç, ahlâk kuralları ile bedensel istekleri arasında kalır. Sonunda arzusuna teslim olan Ömer Behiç, kendisini seven eşine ihanet ederek aile birliğine zarar verir. Dolayımlayıcı aracılığıyla şehvî arzuya ulaşan Ömer Behiç, çok geçmeden "yalnızca boşluğu kucakladığını" (Girard, 2013:140) anlar. Neyyir'in başka biriyle evlenmek üzere olduğunu öğrenir ve dolayımlayıcı karşısında yenilmişlik duygusuna kapılır. Girard'ın ifadesiyle "(...) Arzu tam elde ediyormuş gibi olduğu an nesnesini yitirir çünkü arzu gözle görülür olunca ona engel olacak rakip arzuları doğurur. Kişinin hareketlerini frenleyen *Ötekiler*dir ve hareketler ne kadar göz alıcı olursa fren de o kadar etkili olur. (...)" (Girard, 2013: 142).

Dolayımlayıcı aracılığıyla ulaştığı arzusuna olan sahipliğinin kaygan bir zeminde olduğunu anlayan Ömer Behiç, Neyyir'e muhtaç olduğunu ve onun hayatındaki konumunun yerine başka bir kuvvetin geçemeyeceğini düşünür. Vedide'ye karşı suçluluk duysa da nefsinin hâkimiyetinden kurtularak Neyyir'den ayrılmaya cesaret edemeyen Ömer Behiç, bu ilişkinin evliliğini "bir kere sarsmaktan başka bir şeye muvaffak olamayacağı" (Uşaklıgil, 2015: 202) düşünerek kendini avutur. Fakat daha sonra kızı Leyla'nın ölümüyle birlikte bu ölüm ile kendi yasak ilişkisi arasında bağ kurar ve vicdan azabı duyar. Sonunda evine ve ailesine dönmeyi tercih eden Ömer Behiç'in bu kararı, arzusunun yıkıcılığının neden olduğu kaostan sonraki düzen hâline geçişin işaretidir. Bir aile içindeki ilişkilerin arzuların baskın gücüne teslim olma neticesinde ölüme giden sürecini işleyen romanda son aşamada bu aile üyelerinin bir yanları hep "kırık" kalacaktır.

Psikolojik tasvir ve tahlillerin ön planda olduğu, realizm akımının etkisinde kaleme aldığı romanlarda arzusunun taklitçi doğasını görmezden gelmeyen Uşaklıgil, bu anlamda da metinlerini gerçekliğe yaklaştırmıştır. Tanpınar'ın kendisinden önceki romancılardan "romancı muhayyilesiyle doğmuş" (Tanpınar, 2013: 289) olması bakımından ayrı yerde tuttuğu Uşaklıgil, ilk romanlarından itibaren Girard'ın kuramına göre metni gerçekliğe yakın hâle getiren ayırt edici özellik olan arzusunun taklitçi doğasını yansıtmıştır. Yazarın roman türündeki teknik ilerlemesine bağlı olarak üçgen arzuyu yansıtmaya biçiminin metinlerin kronolojik sırasına göre giderek daha ustalıklı hâle geldiğini söylemek mümkündür. Servet-i Fünûn dönemi romanlarında derinlikli psikolojik tasvirlerle kişilerin arzularının kendiliğinden ve onlara özgü olduğu anlayışını sarsan yazarın bu tavrı

romanlarını daha derinlikli duruma getirir ve bu bakımdan da onu Türk romanında ayrı bir yere koyar.

Sonuç

Türk edebiyatında roman türünün gelişiminde önemli rol oynayan Halit Ziya Uşaklıgil, İzmir’de kaleme aldığı ilk romanlarından itibaren metinlerinde ortak bir konuyu işlemiştir. Üçlü aşk temasının işlendiği bu metinlerin genelinde kişiyi arzuya yönlendiren ikinci bir kişinin varlığı söz konusudur. Yazarın İzmir’de kaleme aldığı ilk dört romanından itibaren kişiyi bir şeye arzu duymaya yönlendiren başka birinin, Girard’ın ifadesiyle “dolayımlayıcı”nın varlığına dikkat çeken bu yapı, Uşaklıgil’in romanlarını üçgen arzu açısından incelenmeye uygun hâle getirir.

Yazarın İzmir’de kaleme aldığı ilk dört romanından sonra Servet-i Fünûn döneminde kaleme aldığı romanlarında da arzunun şekillenmesinde “öteki”nin varlığının altının çizildiği görülür. Yazar, döneminin matbuat hayatının panoramasını çizdiği *Mai ve Siyah*’da öznenin Ahmet Cemil, dolayımlayıcının Hüseyin Nazmi, arzu nesnesinin ise maddî zenginlik olduğu bir arzu üçgeni şekillendirmiştir. Hüseyin Nazmi’nin sahip olduğu servete ve şöhrete kavuşmak için yaptığı girişimlerde “mai” hayallerle yola çıkan Ahmet Cemil, romanın sonunda dolayımlayıcısının kesin zaferine teslim olmak zorunda kalır. *Aşk-ı Memnu*’da ise bireyin yaşamını şekillendirmede arzunun baskın gücünü sergileyen yazar, ele geçirilen arzunun anlamını yitirip yerini bir başka arzu ve dolayımlayıcıya bırakması neticesinde meydana gelen olayları anlatır. Arzularına kayıtsızca teslim olan kişilerin hikâyelerine *Kırık Hayatlar* ile devam eden Uşaklıgil, romanda bu durumun neden olduğu yıkımı aile kurumu üzerinden işler.

Genel olarak romanlarında arzunun başkasından etkilenen taklitçi yapısını yansıtan Uşaklıgil, bunu olgunluk dönemi eserleri olarak kabul edilen Servet-i Fünûn döneminde kaleme aldığı romanlarda edebî açıdan daha ustalıkla ele almıştır. Bu durumun yazarın romanlarını psikolojik açıdan daha girift bir hâle getirdiğini ve gerçekliğe daha fazla yaklaştırdığını söylemek mümkündür. Arzunun üçlü doğasının göz ardı edilmediği bu romanlar, Girard’ın kuramı bağlamında romansal hakikati yansıtan metinlerdir.

KAYNAKÇA

- Baş, S. (2010). Batıya hayran bir neslin romanı: Servet-i Fünûn romanı. *Turkish Studies*. 5(2), 313-367.
- Çetin, N. (2002). II. Abdülhamit dönemi Türk romanında ‘Aşk-ı memnu’ teması”. *Türkoloji Dergisi*, 15 (1), 19-59.
- Çıkla, S. (2004). *Roman ve gerçeklik bağlamında kültür değişimleri ve Servet-i Fünûn romanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Girard, R. (2013). *Romantik yalan ve romansal hakikat*. (çev.: Arzu Etensel İldem), İstanbul: Metis Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaplan, M. (2012). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Kefeli, E. (2005). Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında ev ve değişen anlam yükü: Mai ve siyah, Aşk-ı memnu, Kırık hayatlar. *İlmî Araştırmalar*, 19, 79-91.
- Koçak, O. (1996). Kaptırılmış ideal: Mai ve siyah üzerine psikanalitik bir deneme. *Toplum ve Bilim*. 70, 94-153.
- Korkmaz, R. (2008). René Girard'ın üçgen arzu modeli bağlamında Osmancık romanı. *Tarık Buğra*, (ed.: Mehmet Tekin-Ebru Burcu Yılmaz), 177-190, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, R. (2013). Tevarüs eden yazgı: Aşk-ı memnu. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Ed.: Ramazan Korkmaz), 166-178, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Moran, B. (2011). *Türk romanına eleştirel bir bakış I*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (2011). *Edebiyat üzerine makaleler*. (hzl.: Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (2013). *On dokuzuncu asır Türk edebiyatı tarihi*. (hzl.: Abdullah Uçman). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tekin, M. (2014). *Roman sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Uşaklıgil, H.Z. (2006). *Mai ve siyah*. (hzl.: Enfel Doğan). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, H.Z. (2014). *Aşk-ı memnu*. (hzl.: Muharrem Kaya). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, H.Z. (2015). *Kırık hayatlar*. (hzl.: Seval Karadeniz). İstanbul: Özgür Yayınları.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir. / Article does not require an Ethics Committee Approval.

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Bu çalışmaya değerli katkılarından dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet TEKİN'e teşekkür ederim. / I would like to thank my thesis advisor Prof. Dr. Mehmet TEKİN for his valuable contributions to this study.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Yazarın Notu: Bu makale, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Prof. Dr. Mehmet Tekin'in danışmanlığında hazırlanan "Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarının René Girard'ın Üçgen Arzu Modeli'ne Göre İncelenmesi" aldı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. / This article is produced from the master's thesis entitled "An Analysis of Halit Ziya Uşaklıgil's Novels According to René Girard's Triangular Desire Model", prepared under the supervision of Prof. Dr. Mehmet Tekin at Istanbul University Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature.